

**ESPOON VAMMAISNEUVOSTO
ESBO HANDIKAPPRÅD****Esimerkkejä vakiotaksin tarpeesta**

Vammaisneuvosto ja järjestöt ovat koonneet esimerkkejä tilanteista, joissa vakiotaksi on tarpeen. Listaus ei ole kattava ja vaikka osa esimerkeistä on tietyille vammaryhmille, niin tarpeet ovat yksilöllisiä. Listaus antanee summittaisen kuvan millaisista asioista on kyse.

Yleisellä tasolla voisi ajatella seuraavaa ryhmittelyä:

- Vaaditaan tasaista ajotapaa
 - voi aiheuttaa lisävammoja, mm. kipupotilaat, lihassairaat, ms-tauti
- Henkilöt, joilla toimintakyky voi vaihdella rajusti
 - kuljettaja pystyy toimimaan tilanteen edellyttämällä tavalla
 - mm. epilepsia, mielenterveyshäiriöt, verenkiertohäiriöt, muistisairaat
- Avustaminen ja opastaminen
 - tarvitaan paljon vaativaa avustamista tai opastamista
 - kuljettajan asiantunteva ja osaava apu on välttämätöntä
- Henkilöt, joiden vamma aiheuttaa haastavaa käyttäytymistä
 - tarvitaan kuljettaja, joka osaa toimia tarpeellisella tavalla
- Avustaja- tai opaskoiran kanssa liikkuvat
 - tarvitaan sopiva kalusto sekä koiran kanssa pärjäävä ja koiria suvaitseva kuljettaja
- Työ- ja opiskelumatkat
 - varmistetaan sujuvat työ- ja opiskelumatkat
- Lapset
 - Tuttu ja turvallinen kuljettaja takaa vammaisille lapsille myös häiriöttömän kyydin.
 - Rutiinit luovat turvallisuutta.

Yhdistysten ja yksittäisten vammaisten kommentteja

Esimerkki: Lihastautia sairastavat (vastaavia myös muilla vammaryhmillä):

- Joihinkin lihastauteihin liittyy hyvin heikko vartalonhallinta, kylmänarkuus, skolioosi ja näihin liittyen voimakasta kipua. Tärinä, töyssyt ja veto lisäävät lihasjännitystä ja kipua. Tämän vuoksi invataksikaluston täytyy olla riittävän tilavaa ja asianmukaista. Kuljettajan täytyy pystyä huomioimaan yksilölliset tarpeet ja ajotavassaan

LIITE 1

mahdollisimman tasaisen kuljetuksen sekä valita reitti, joka on mahdollisimman ”pehmeä”.

- Joihinkin lihastauteihin liittyy osteoporoosi ja sen vuoksi tärinä ja äkilliset liikkeet ovat terveydelle vaarallisia. Tämän vuoksi invataksikaluston täytyy olla asianmukaista ja kuljettajan täytyy pystyä huomioimaan ajotavassaan se, että kuljetus on mahdollisimman tasaista.
- Pään kannattelu liikkuvassa autossa on työlästä ja pään retkahtaessa huonoon asentoon asiakas ei pysty puhumaan tai hengitys vaikeutuu vaarallisesti.
- Liikkuvassa autossa kädet saattavat pudota käsituilta tai asiakkaan sairauden kannalta väärin kiinnitetty turvavyö voi estää käsien käytön kokonaan. Lihastautia sairastava pystyy korjaamaan omaa asentoaan heikosti ja mikäli raajojen tai turvavyön huono asento vielä pahentavat tilannetta, asiakas saattaa koko matkan ajan joutua istumaan huonossa asennossa pystymättä kommunikoidaan. Virheelliset asennot pahentavat kipuja.
- Osa lihastautia sairastavista on hengitystukilaitteen käyttäjiä. Kuljettajalla tulee olla käsitys siihen liittyvistä erityispiirteistä. Inva-autossa ei voi samaan aikaan olla muita pyörätuolin käyttäjiä, koska hengityskoneen laitehäiriöissä on avustajan päästävä välittömästi siirtymään lihastautia sairastavan läheisyyteen.
- Hengityslaitetta käyttävä saattaa tarvita imulaitetta kuljetuksen aikana, jolloin avustajan on esteettömästi päästävä tekemään tarvittava toimenpide.
- Lihastaudit aiheuttavat voimakasta väsymystä. Lihastautia sairastavan on tärkeää päästä kohteeseen mahdollisimman nopeasti, jotta asiointiin tai harrastukseen tarvittavat voimat eivät hupene jo taksimatkan aikana.
- Joihinkin lihassairauksiin liittyy myös kommunikaatiovaikeudet. Matkan aikana invataksissa on kohinaa tai väliseinä, jolloin asiakas ei välttämättä saa ääntään kuuluville, vaikka olisi puheellakin kommunikoiva. Kaikilla lihastautia sairastavilla ei välttämättä ole avustajaa mukana. Tutun kuljettajan kanssa kommunikaatio toimii ja turvallisuus näkökohdat ovat tiedostettu mikä varmistaa kuljetuksen toteutumisen ilman terveyteen liittyviä riskejä.

Esimerkki Näkövammaiset

- Näkövammaiselle henkilölle luottamus ja turvallisuudentunne ovat välttämättömiä edellytyksiä sille, että kotoa uskalletaan lähteä liikenteeseen, jotta lakisääteinen oikeus itsenäiseen liikkumiseen voi ylipäättään toteutua. Joku harva saavuttaa tarvittavan varmuuden digitaalisten apuvälineiden, moni avustajan tai tutun kuljettajan avulla.
- Autolla liikuttaessa näkövammainen on ulkopuolisen tuen ja kommunikaation varassa. Ensin kuljettajan on löydettävä asiakas, myös ilman asiakkaan apua. Määränpäässä kuljettajan on varmistettava, että kohde on juuri se oikea ja että asiakas on tietoinen tarkasta sijainnistaan sekä orientaatiostaan.
- Kuurosokeat ovat vielä näkövammaisiakin heikommassa asemassa kodin ulkopuolella liikuttaessa, joten heillä pitää olla oikeus vakiotaksiin. Sama koskee henkilöitä, joilla vaikeuksia tuottaa tai ymmärtää puhetta.

LIITE 1

- Henkilöillä, jotka tarvitsevat avustusta autoon ja autosta pääsemiseen ja joilla erityistarpeita avustuksen osalta. Esimerkiksi rajoitteita siinä, mistä kuljettaja voi ottaa asiakkaasta kiinni ja mistä ei.
- Opas- ja avustajakoiran kanssa matkustavilla tulisi muiden matkustajien mahdollisten allergioiden vuoksi olla vapautus yhdistelystä ja vakiotaksioikeus. Kaikki em. koirien kanssa liikkuvat eivät kykene itse saattamaan koiriaan autoon ja kaikki koirat eivät suostu kaikkien vieraiden henkilöiden käsiteltäviksi.
- Henkilöillä, jotka käyvät AA- tai muissa vastaavissa päihderyhmissä, tai muissa sellaisissa terapioissa, joihin ei ole mahdollista saada kelataksia, tulee yksityisyydensuojan vuoksi olla oikeus vakiotaksiin.
- Myös lapsille tarvitaan turvallinen vakiotaksioikeus, he hyötyvät tutusta ja turvallisesta kuljettajasta.
- Vakiotaksi ei ole luksusta, vaan välttämättömyys, joka rajoittaa henkilön liikkumista entuudestaan, koska aikataulut pitää sovittaa yhteen yhden tai muutaman kuljettajan ajojen ja aikataulujen kanssa. Kyse on siis valinnasta, jonka vammainen tekee pakon sanelemana, jotta liikkuminen olisi mahdollista.

Yksittäisiä kommentteja vakiotaksista

- - Tarvitaan paljon apua, koska ei pysty itse kelaamaan pyörätuolia.
 - Taxin kuljettajalla on avain minun luo. Pukee takin päälle.
 - Tuo kotiin tai saattaa kohteeseen.
 - Kuljettajan pitää tietää asiakkaan taudit esim. epilepsia, jotta ei pelästy.
 - osaa auttaa oikealla tavalla, koska niin paljon kipuja.
- - tarvitsee apua autoon mennessä ja poistuessa
 - liikkeellä rollaattorin kanssa
 - liikkuminen hidasta selkä- ja lonkka ongelmien takia
 - tasapaino-ongelmien takia voi kaatua, ei pääse omin voimin ylös
 - voi saada lyhyitä verenkiertohäiriöitä, jolloin pitää tietää miten toimia
 - ei saa jättää yksin minnekään vaan pitää varmistaa, että joku on vastaanottamassa
 - pitää saattaa/hakea sisätiloihin/sisätiloista tarvittaessa
 - tarvitsee apua kauppatavaroiden kanssa
 - tarvitsee säännöllisiä kuljetuksia
- liikuntavamman lisäksi kaksisuuntainen mielialahäiriö, taksin pitää ymmärtää mistä on kyse
 - mielenterveys ongelmat ja niiden huomiointi edellyttävät sopivaa kuljettajaa
- vakiotaksi takaa luottavuuden aikatauluista ja taksin laadusta, esim. tarpeeksi suurikokoinen taksi ja hyvä ajotapa, joka estää iskut huonoon selkään
- - hankalat hakupaikat (pitää ajaa ovelle, koska työntämällä ei saa vietyä)
 - luotettavuus, esim. kuljettajalla on asunnon avain tai ovi on jätetty häntä varten

LIITE 1

- auki, asiakas ei itse voi käyttää puhelinta tai muita laitteita
- haku aina sisältä ja avustaminen, esim. takin laittaminen päälle
 - wc käynnit matkan aikana
 - koska henkilö ei voi odottaa ulkotiloissa, tulee hakea aina sisältä
 - maksaminen, ei pysty itse näpyttelemään tunnuslukua
- Turvallisuuden, kommunikoinnin ja asianmukaisen avustamisen näkökulmasta vakiotaksi on perusteltu, jos
 - puhevammaisella ja kuljettajalla ei ole yhteistä kieltä (asiakas käyttää korvaavia kommunikaatiomenetelmiä, esim. viittomia, kuvia tai kommunikaatiolaitetta)
 - asiakkaalla on fyysinen ongelma, esim. luuston heikkous tai toimenpiteen jälkitila, jotka edellyttävät oikeanlaista avustamista taksiin siirryttäessä ja esim. pyörätuolista taksin penkkiin siirryttäessä (jos asiakkaalla ei ole niskatukea pyörätuolissaan ja turvallisuuden vuoksi siirtyminen on perusteltua)
 - yhteisen kielen puuttuessa, mutta varsinkin jos asiakas on myös kehitysvammainen voi tulla eteen tilanteita, joissa asiakkaan pitäisi pystyä neuvomaan kuljettajaan määränpähän löytämisessä, mutta se ei onnistu asiakkaan vamman vuoksi.
 - Matkan aikana tapahtuvat muut liikenteeseen tai asiakkaaseen liittyvät yllättävät tilanteet ovat hankalia hoidettavia, jos ei ole yhteistä kieltä tai käyttäytyminen on vaikeasti tulkittavaa.
 - kuljettajan vaihtuminen vaikeuttaa palvelun käyttämistä esim. autismikirjon asiakkaan rutiinien rikkoutumisen vuoksi.

Lisätietoja yleisesti kuljetuspalveluista löytyy myös vammaispalvelujen käsikirjasta <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/oikeuskaytanto/kuljetuspalvelut>

Koonnut Pirkko Kuusela 10.12.2020